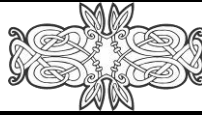

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА
СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

FINANCE, BANKING
AND INSURANCE

Сидор Галина, Тимків Андрій, Андрусів Уляна. Фінансове посередництво на фондовому ринку.
Економічний дискурс. 2023. Випуск 3-4. С. 91-97.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2023-2-9>

УДК 336.73
JEL Classification G21

Сидор Галина

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
імені С. Юрія

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: sidor.gal@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9578-0588

Тимків Андрій

к. е. н., викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування
імені С. Юрія

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: andriy_t@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8001-0588

Андрусів Уляна

к. е. н., доцент, доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна
E-mail: andrusivu@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1793-0936

ФІНАНСОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Анотація

Вступ. Фінансові посередники становлять чисельну групу учасників, які спроможні забезпечити результативне функціонування фондового ринку та посередницький взаємозв'язок між покупцями й продавцями фінансових інструментів. Вони позитивно впливають на кругообіг активів у процесі розширеного відтворення, стимулюють розвиток виробництва, торгівлі та ін. галузей економічної діяльності, підвищують темпи економічного зростання. Отже, фінансові посередники забезпечують результативне функціонування фондового ринку та сприяють процесу трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у інвестиційний капітал. На нашу думку, це приводить до успішного розвитку фінансового ринку (фондовий ринок працює у його системі) та фінансової системи країни.

Методи. У процесі написання статті використано загальнонаукові прийоми й методи економічних досліджень. Теоретико-методологічну основу розвідки становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців із питань вивчення фінансового посередництва на фондовому ринку, ресурси Internet. У дослідженні застосовано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема: загальнонаукові та спеціальні – для забезпечення досягнення мети дослідження; абстрактно-логічний та діалектичний – для обґрунтування теоретичних положень та висновків.

Результати. Розглянуто підходи науковців щодо визначення фінансового посередництва. Вироблено рекомендації щодо покращення діяльності фінансового посередництва в Україні. Наголошено, що функціонування фондового ринку значною мірою залежить від діяльності фінансових посередників, які виступають ключовими елементами та займають центральне місце у всіх його сегментах. Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні комплексу питань щодо фінансового посередництва на фондовому ринку.

Перспективи. Подальші наукові дослідження спрямуємо на вивчення проблем сучасного фондового ринку України та способів їхнього вирішення.

Ключові слова: фінансові посередники, фінансове посередництво, фондовий ринок, фінансовий ринок.

Вступ.

Фондовий ринок – один з головних елементів сучасної ринкової економіки, зокрема фінансового ринку. Фондовий ринок працює у системі фінансового ринку, який становить вагому складову фінансової системи країни. Жоден ринок не може результативно функціонувати без суб'єктів, з огляду на це, фондовий ринок не є винятком та має своїх учасників, які здійснюють операції, виконують функції на основі економічних відносин (це покупці й продавці фінансових інструментів (споживачі й постачальники капіталу), а також фінансові посередники).

Фінансові посередники становлять чисельну групу учасників, які спроможні забезпечити результативне функціонування фондового ринку та посередницький взаємозв'язок між покупцями й продавцями фінансових інструментів. Вони позитивно впливають на кругообіг активів у процесі розширеного відтворення, стимулюють розвиток виробництва, торгівлі та інших галузей економічної діяльності, підвищують темпи економічного зростання. Отже, фінансові посередники забезпечують результативне функціонування фондового ринку та сприяють процесу трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у інвестиційний капітал. На нашу думку, це приводить до успішного розвитку фінансового ринку (фондовий ринок працює у його системі) та фінансової системи країни.

На перший погляд, фінансове посередництво видається суто спекулятивною діяльністю. Однак фінансові посередники виконують важливі функції на фондовому ринку і їхня присутність вкрай важлива для його результативного розвитку. З огляду на це функціонування фондового ринку значною мірою залежить від діяльності фінансових посередників, які виконують головну роль та займають центральне місце на всіх його сегментах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання фінансового посередництва на фондовому ринку знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників, які вивчають це складне у теорії і вагоме на практиці явище. Теоретичні й практичні аспекти фінансового посередництва на фондовому ринку вивчали провідні вітчизняні й зарубіжні дослідники, серед них: Л. М. Алексєнко [1], Л. М. Борщ [2], Ф. Мішкін [15] та ін.

Однак багато питань теоретичного характеру у цій сфері все ще не вирішені, що зумовлює потребу в проведенні додаткових наукових пошуків.

Мета.

Мета – уточнити економічну сутність фінансового посередництва на фондовому ринку.

Методологія дослідження.

У процесі написання статті використано загальнонаукові прийоми й методи економічних досліджень. Теоретико-методологічну основу розвідки становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців із питань вивчення фінансового посередництва на фондовому ринку, ресурси Internet. У дослідженні застосовано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема: загальнонаукові та спеціальні – для забезпечення досягнення мети дослідження; абстрактно-логічний та діалектичний – для обґрунтування теоретичних положень та висновків.

Результати.

Причиною виникнення у сучасній економічній літературі поняття «фінансове посередництво» варто вважати розвиток вітчизняного фондового ринку як одного з головних елементів сучасної ринкової економіки, зокрема фінансового ринку.

У сучасній науці багато уваги приділяється дослідженню сутності фінансового посередництва, загалом вітчизняні й зарубіжні економісти не мають єдиної позиції щодо розуміння сутності «фінансового посередництва», що простежується у поданих нижче визначеннях.

У літературних джерелах домінують такі підходи науковців щодо визначення фінансового посередництва:

- функціональний;
- інституційний;
- синонімічний;
- спеціалізований;
- інфраструктурний.

На теоретичному рівні доведено, що термін «фінансове посередництво» використовують рідко, а частіше оперують поняттям фінансових посередників.

Функціональний підхід характеризує діяльність фінансових посередників, акцентуючи увагу на їхніх інвестиційних або кредитних функціях [1; 2].

Інституційний підхід наголошує на організаційних засадах діяльності фінансових посередників [8; 10; 12].

Згідно із синонімічним підходом поняття фінансового посередництва розглядається як ідентичне до понять фінансових інституцій, фінансово-кредитних інститутів, інституційних інвесторів, кредитної системи тощо [3].

Спеціалізований підхід акцентовано на розгляді фінансових посередників з точки зору їхньої спеціалізації [11].

За інфраструктурного підходу фінансових посередників визначають з позицій інфраструктури, інколи спеціалізованої [7].

На основі систематизації наукових підходів до визначення сутності фінансового посередництва окреслено вищенаведені підходи до трактування цього поняття.

У результаті огляду літературних джерел та дослідження поставленої проблеми бачимо, що деякі науковці розглядають фінансове посередництво і як процес, і як явище. Фінансове посередництво як явище відображає відносини (економічні, організаційні, правові та ін.), пов'язані з наданням фінансових послуг, що має на меті отримання економічної вигоди у формі прибутку. Д. А. Дорофеев під фінансовим посередництвом розуміє: «складне комплексне та динамічне економічне явище, сутність якого полягає в діяльності фінансових установ на ринку фінансових послуг, спрямованій на трансформацію власних, залучених і запозичених коштів у фінансові активи та надання інших фінансових послуг із метою одержання прибутку й забезпечення стійкого функціонування фінансової системи країни загалом» [6, с. 133].

Водночас фінансове посередництво як процес – це послідовність дій, які спрямовані на залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів, їх акумулювання та розміщення у матеріальні й фінансові активи, створивши необхідні організаційні, інформаційні, технологічні, правові та інші умови [13, с. 105–106]. Фінансове посередництво визначають як процес непрямого інвестування, за якого фінансові посередники позичають кошти у тих, хто їх заощадив, надають позики іншим [15, с. 32]. Наведене визначення, на нашу думку, не охоплює всього різноманіття діяльності фінансових посередників, оскільки вони не лише надають позики, а й інвестують у фінансові активи.

Розглянемо наукові праці авторів, які наводять визначення фінансового посередництва через діяльність [4; 5; 9; 14]. Так, В. В. Зимовець та С. П. Зубик вважають, що: «фінансове посередництво – це діяльність, елементами якої є: залучення фінансових ресурсів через розміщення власних фінансових інструментів серед індивідуальних інвесторів; вкладання цих коштів у різноманітні фінансові активи та формування в результаті цього диференційованого інвестиційного портфеля» [9].

На думку С. В. Черкасова, фінансове посередництво – це «діяльність з акумуляції та перерозподілу наявного у суспільстві вільного капіталу та реалізації фінансових операцій, що супроводжують ці процеси» [14]. Однак вона не визначає, які саме установи надають послуги з фінансового посередництва, а також не враховує те, що така діяльність має бути професійною.

У науковій праці Ю. Гаркуша фінансове посередництво розглядається як: «опосередкована діяльність фінансових інститутів щодо ефективного нагромадження, управління та перерозподілу капіталів шляхом надання фінансових послуг» [4].

Варто звернути увагу на визначення, наведене в ст. 333 Господарського кодексу України, де сутність фінансового посередництва трактується, як: «діяльність, що пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування» [5].

На основі систематизації наукових підходів до визначення сутності фінансового посередництва на фондовому ринку запропоновано власне визначення терміну «фінансове посередництво на фондовому ринку», під яким слід розуміти діяльність з управління активами інституційних інвесторів та професійну діяльність з торгівлі цінними паперами з метою отримання прибутку. На відміну від існуючих понять, які мають більш загальне трактування, цей термін акцентує увагу на прибутковості.

Вважаємо, що на цю категорію суттєво впливають фінансові, політичні культурні та інші фактори, а також національні особливості систем заощаджень й трансформації капіталів. Це одна із причин того, що сьгоднішні вітчизняна й світова фінансова термінологія не містять загальноприйнятого трактування терміну «фінансове посередництво».

З'ясовано, що розвинутий і стійкий фондовий ринок може вагомо полегшити вирішення головних завдань у країні, а саме: сприяти трансформації заощаджень підприємств та населення в інвестиції, створивши умови для інтеграції українського фондового ринку у світове фінансове середовище, забезпечити стабільність та стійке економічне зростання за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки.

Щоби бути одним із головних індикаторів стану економіки та важелів розвитку, він має збільшити рівень капіталізації, розширити коло індивідуальних інвесторів, підвищити захист прав учасників ринку, більш активно інтегруватися до міжнародного ринкового простору.

З метою покращення діяльності фінансового посередництва в Україні пропонуємо, по-перше, розробити відповідні нормативно-правові акти, які дали би змогу фінансовим посередникам результативно функціонувати на фондовому ринку; по-друге, сформувати сприятливе середовище для розвитку посередницької діяльності; по-третє, створити такий механізм діяльності посередницьких структур, який може повернути, а потім збільшити довіру населення до фінансових

посередників.

Висновки і перспективи.

Згідно з результатами проведеного дослідження фінансове посередництво – складний комплексний об'єкт дослідження, щодо сутності якого в наукових літературних джерелах не сформульовано остаточного визначення. З практичної точки зору, більшість науковців вбачають під фінансовим посередництвом вид діяльності, а з точки зору теорії – категорію або економічне поняття.

Проаналізувавши поняття «фінансове посередництво», вважаємо, що виникнення сфери послуг фінансових посередників обумовлюється практичними потребами функціонування економіки. З огляду на це розвиток цієї сфери супроводжувався формуванням специфічних засад теоретичного й практичного спрямування, а саме: понятійного апарату, теоретичних конструкцій, спеціальних знань та навичок. Таким чином, фінансове посередництво – це неординарне, специфічне явище.

Нааявність у країні потужної системи фінансового посередництва вказує на високий рівень розвитку фондового ринку як одного з головних елементів сучасної ринкової економіки, зокрема фінансового ринку. Це важлива передумова успішного соціально-економічного розвитку держави.

Подальші наукові дослідження спрямуємо на вивчення проблем сучасного фондового ринку України та способів їхнього вирішення.

Список використаних джерел

1. Алексєнко Л. М., Олексєнко В. М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2003. 672 с.
2. Борщ Л. М., Герасимова С. В. Інвестування: теорія і практика : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2007. 685 с.
3. Версаль Н. І. Інституційна структура кредитної системи. *Фінанси України*. 2002. №11. С. 95.
4. Гаркуша Ю. Теоретико-методологічний розвиток фінансового посередництва. Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту : Всеукр. наук.-практ. конф., 8–10 листоп. 2007 р. : тези доп. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. С. 63–66.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. №436. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (дата звернення : 20.09.2023).
6. Дорофеев Д. А. Методологічні засади інноваційного розвитку фінансового посередництва. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : «Економіка». Науковий журнал. Острого : Вид-во НаУОА, грудень 2018. №11(39). С. 127–134.
7. Економічний словник-довідник / за ред. С. В. Мочерного. К. : Феміна, 1995. 368 с.
8. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Ринок фінансових послуг : Термінологічний словник : підруч. Львів : Бескид Біт, 2008. 544 с.
9. Зимовець В. В., Зубик С. П. Фінансове посередництво : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2006. 288 с.
10. Маслова С. О., Опалов О. А. Фінансовий ринок : навч. посіб. Друге видання, виправлене. К. : «Каравела», 2003. 344 с.
11. Словник фондового ринку / Під загальною редакцією Ю. М. Тараторіна. Автор-упорядник В. Ф. Кобзар. Київ-Кіровоград. 1997. 155 с.
12. Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 384 с.
13. Ткаченко Н. В. Концепти сучасних уявлень про економічну природу фінансового посередництва. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Економіка. 2016. Вип. 2 (30). С. 103–108.
14. Черкасова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006», 2008. 496 с.
15. Mishkin Frederic S. The economics of money, banking, and financial markets. 6th ed., 2001. 715 p.

Статтю отримано: 26.09.2023 / Рецензування 22.10.2023 / Прийнято до друку: 30.12.2023

Halyna Sydor

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor
Department of Finance, Accounting and Taxation named after S. Yuriy
Educational and Rehabilitation Institute of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: sidor.gal@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9578-0588

Andriy Tymkiv

Candidate of Economic Sciences, Lecturer
Department of Finance, Accounting and Taxation named after S. Yuriy
Educational and Rehabilitation Institute of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: andriy_t@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8001-0588

Uliana Andrusiv

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor
Department of Theory of Economics and Management
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine
E-mail: andrusivu@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1793-0936

FINANCIAL MEDIATION ON THE STOCK MARKET

Abstract

Introduction. *Financial intermediaries are a large group of participants who are able to ensure the effective functioning of the stock market and intermediary relationship between buyers and sellers of financial instruments. They have a positive effect on the circulation of assets in the process of extended reproduction, stimulate the development of production, trade, etc. branches of economic activity, increase the rates of economic growth. Therefore, financial intermediaries ensure effective functioning of the stock market and contribute to the process of transformation of temporarily free financial resources into investment capital. In our opinion, this leads to the successful development of the financial market (the stock market works in its system) and the country's financial system.*

Methods. *In the process of writing the article, general scientific techniques and methods of economic research were used. The theoretical and methodological basis of intelligence is the scientific works of domestic and foreign scientists on the study of financial intermediation on the stock market, Internet resources. The research used general and special research methods, in particular: general scientific and special – to ensure the achievement of purpose of research; abstract – logical and dialectical – to substantiate theoretical propositions and conclusions.*

Results. *The approaches of scientists to the definition of financial intermediation are considered. Recommendations for improving financial intermediation activities in Ukraine have been developed. It was emphasized that the functioning of the stock market largely depends on the activity of financial intermediaries, who are a key and occupy a central place in all its segments. The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical justification and practical solution of a complex of issues related to financial mediation on the stock market.*

Discussion. *Further scientific research will be directed to the study of the problems of the modern stock market of Ukraine and ways to solve them.*

Keywords: *financial intermediaries, financial mediation, stock market, financial market.*

References

1. Alekseyenko, L.M., & Oleksiyenko, V.M. (2003). *Ekonomichni tlumachnyi slovnyk: vlasnist, pryvatyzatsiia, rynok tsinnykh paperiv* : navch. posib. [Economic explanatory dictionary: property, privatization, securities market: a textbook]. Ternopil : Aston.

2. Borshch, L.M., & Herasymova, S.V. (2007). Investuvannya: teoriya i praktyka [Investing: theory and practice]. Kyiv : Znannya.
3. Versal, N.I. (2002). Instytutsiyna struktura kredytnoyi systemy [Institutional structure of the credit system]. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine], 11, 95. (in Ukr.).
4. Harkusha, Yu. (2007). Teoretyko-metodolohichnyy rozvytok finansovoho poserednytstva [Theoretical and methodological development of financial intermediation]. *Upravlinnya u sferi finansiv, strakhuvannya ta kredytu : Vseukr. nauk.-prakt. konf.* Lviv : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika», 63–66.
5. Zakon Ukrayiny Hospodarskyi kodeks Ukrainy : vid 16 sich. 2003 r. №436. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Dorofeyev, D.A. (2018). Metodolohichni zasady innovatsiynoho rozvytku finansovoho poserednytstva [Methodological principles of innovative development of financial intermediation]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». Seriya : «Economika». Naukovyy zhurnal* [Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». Series: «Economics». Scientific journal]. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, 11 (39), 127–134. (in Ukr.).
7. Mochernyi, S.V. (Ed.). (1995). *Ekonomichnyy slovnyk-dovidnyk* [Economic Dictionary-Reference]. Kyiv : Femina.
8. Zahorodniy, A.H., & Voznyuk, H.L. (2008). *Rynok finansovykh posluh : Terminolohichnyy slovnyk* [Financial services market: Terminological dictionary]. Lviv : Beskyd Bit.
9. Zymovets, V.V., & Zubyk, S.P. *Finansove poserednytstvo* [Financial intermediation]. Kyiv : KNEU.
10. Maslova, S.O., & Opalov, O.A. (2003). *Finansovyy rynek* [Financial market]. Kyiv : «Karavela».
11. Taratorin Yu.M. (Ed.). (1997). *Slovnyk fondovoho rynku* [Dictionary of the stock market]. Kyiv-Kirovohrad.
12. Smolyanska, O.Yu. (2005). *Finansovyy rynek* [Financial market]. Kyiv : Tsentr navchalnoyi literatury.
13. Tkachenko, N.V. (2016). Kontsepty suchasnykh uyavlen pro ekonomichnu pryrodu finansovoho poserednytstva [Concepts of modern ideas about the economic nature of financial intermediation]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». Ekonomika* [Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». Economy], 2 (30), 103–108. (in Ukr.).
14. Cherkasova, S.V. (2008). *Rynok finansovykh posluh* [Market of financial services]. Lviv : «Mahnoliya 2006».
15. Mishkin, S. Frederik. (2001). *The economics of money, banking, and financial markets*. 6th ed.

Received: 09.26.2023 / Review 10.22.2023 / Accepted 12.30.2023

